

CRNA GORA
S K U P Š T I N A
Odbor za ljudska prava i slobode
Broj: 00- 72/15-18/
EPA 821 XXV
Podgorica, 24. jul 2015. godine

SKUPŠTINI CRNE GORE

PODGORICA

Na osnovu čl. 69 i 162 Poslovnika Skupštine Crne Gore, Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore sa 52. sjednice, održane 20. jula 2015. godine, podnosi Skupštini

I Z V J E Š T A J O RAZMATRANJU GODIŠNJEG IZVJEŠTAJA NACIONALNOG MEHANIZMA ZA PREVENCIJU TORTURE ZA 2014. GODINU, koji je Skupštini Crne Gore podnio Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore

Odbor za ljudska prava i slobode na 52. sjednici, održanoj 20. jula 2015. godine, kao nadležni odbor, razmotrio je Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu, koji je u skladu sa članom 48 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore („Službeni list Crne Gore“, br. 42/11 i 32/14) i Zakonom o potvrđivanju Opcionog protokola uz Konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka („Službeni list Crne Gore“- Međunarodni ugovori, broj 9/08) Skupštini Crne Gore podnio Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore Šučko Baković u uvodnom obrazloženju je saopštio da se Izvještaj temelji na posjetama NPM tima, razgovorima sa rukovodstvom organa i ustanova u kojima su smještene lica lišena slobode, obilasku policijskih pritvorskih, zatvorskih i drugih prostorija, razgovoru sa licima lišenim slobode, razgovoru sa zaposlenim službenicima i na uvidu u dokumentaciju. Obilasci prostorija u kojima se nalaze lica lišena slobode bili su nenajavljeni i obavljani su u skladu sa dobrom praksom Evropskog komiteta za prevenciju torture i po sistemu „korak po korak“, saglasno unaprijed utvrđenom rasporedu. Nacionalni preventivni mehanizam u 2014. godini realizovao je aktivnosti planirane godišnjim planom obilazaka.

Nacionalni preventivni mehanizam je u 2014. godini obavio 32 obilaska, od kojih 16 redovnih i 16 kontrolnih.

Redovnim obilascima obuhvaćene su: organizacione jedinice Ministarstva unutrašnjih poslova – Uprave policije, među kojima i Prihvatilište za strance Spuž, kao i organizacione jedinice Ministarstva rada i socijalnog staranja, JU Zavod "Komanski most" Podgorica, Centar za smještaj lica koja traže azil u Crnoj Gori u Spužu i alternativni smještaji.

Kontrolnim obilascima obuhvaćene su organizacione jedinice Ministarstva unutrašnjih poslova - Uprave policije i organizacione jedinice Ministarstva pravde - Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija i to: Zatvor u Bijelom Polju - Istražni zatvor i Zatvor za kratke kazne, Istražni zatvor Podgorica, Zatvor za kratke kazne Podgorica i Kazneno popravni dom Spuž.

U 2014. godini tim NPM-a je obavio 14 redovnih obilazaka **prostorija za zadržavanje Uprave policije** i tom prilikom utvrdio da:

- prostorije za zadržavanje u Centrima bezbjednosti Bijelo Polje i Budva i Odjeljenjima bezbjednosti Kolašin, Mojkovac i Cetinje još uvijek ne ispunjavaju uslove u pogledu dimenzija i površine, propisane standardima Evropskog komiteta za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) i

- ne postoje posebne prostorije za obavljanje informativnih razgovora, već se ove radnje obavljaju u službenim prostorijama Uprave policije.

NPM tim je, u cilju sagledavanja poštovanja ljudskih prava stranaca, posjetio:

1) Prihvatište za strance u Spužu u oktobru 2014. godine i konstatovao da se smještenim licima obezbjeđuju uslovi na visokom nivou, jer je u pitanju novi objekat;

2) Centar za tražioce azila u Spužu i alternativne smještaje na Vrelima Ribničkim, hotel "Start" i "Kuća Milića" Podgorica i utvrdio:

- da su uslovi u Centru na visokom nivou i

- da postoji sistemski pristup koji omogućava efikasno postupanje u skladu sa važećim propisima i međunarodnim standardima u oblastima azila i migracija.

3) JU Zavod "Komanski most" u septembru 2014. godine, a iz razgovora sa upravom ove ustanove došlo se do informacije da je u Zavodu smješteno 109 korisnika, da je popunjenost ustanove 83,86% i da je smješteno jedno lice koje ima laki intelektualni invaliditet, 47 umjereni, 27 teži i 34 teški invaliditet, kao i da su u 2014. godini u Zavodu preminula četiri šticećenika. Kod svih šticećenika je konstatovana prirodna smrt, a nije dat nalog za obdukciju tijela ni za jednog šticećenika. Zaštitnik je utvrdio:

- da su materijalni uslovi smještaja u ovoj ustanovi značajno unaprijeđeni u odnosu na raniji period,

- da su stvoreni uslovi za radno-okupacioni tretman šticećenika, što se sprovodi kroz okupaciono-terapijske grupe i

- da Uprava i osoblje Ustanove pokazuju visok nivo posvećenosti u radu.

Kako je ukazano u Izvještaju Evropskog komiteta za prevenciju torture iz 2008. godine, prema standardima CPT-a, poželjno je i potrebno vršiti obdukciju u svim slučajevima smrti šticećenika kako bi se izbjegle sumnje da je do smrti došlo zbog mučenja, pa je Zaštitnik kao NPM uputio preporuku nadležnom Ministarstvu rada i socijalnog staranja - JU Zavodu "Komanski most".

Kontrolnim posjetama prostorija za zadržavanje Uprave policije u cilju sagledavanja stanja i ocjena stepena ispunjenosti preporuka Zaštitnika kao NPM-a datih Ministarstvu unutrašnjih poslova - Upravi policije u Godišnjem izvještaju za 2013. godinu, utvrđen je stepen ispunjenosti preporuka i dat detaljan prikaz u Godišnjem izvještaju Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu.

Zaštitnik je predstavio podatke shodno kojima je krajem 2014. godine:

- u ZIKS-u bilo smješteno 1055 lica, a ukupni smještajni kapaciteti obezbijedjeni su za 1150 lica;

- u Istražnom zatvoru Podgorica bilo je smješteno 239 lica, a njegov kapacitet je 370 lica;

- u Zatvoru za kratke kazne Podgorica bilo je smješteno 105 osuđenih i prekršajno kažnjenih lica, a njegov smještajni kapacitet je 175 lica;

- u Zatvoru u Bijelom Polju bilo je ukupno 99 lica, od čega pritvorenih 44, a osuđenih i prekršajno kažnjenih 55, dok je njegov kapacitet 166 lica;

- u Kazneno-popravnom domu u Spužu smješteno je bilo 612 lica, a njegov kapacitet je 470 lica.

Kontrolnim posjetama organizacionih jedinica Ministarstva pravde-Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, između ostalog, utvrđeno je:

- da je tokom 2014. godine izvršena adaptacija ambulante i rekonstrukcija smještajnih kapaciteta u zatvorenom odjeljenju Zatvora za kratke kazne u Bijelom Polju;
- da u Istražnom zatvoru u Bijelom Polju postoji potreba za većim ulaganjem u cilju unaprijeđenja smještajnih i drugih uslova;
- da je u Kazneno-popravnim domu Podgorica, u Paviljonima A, B i F i poluotvorenom odjeljenju i dalje prisutna preopterećenost, a da su materijalni uslovi u Paviljonu A i dalje loši;
- da je odnos službenika prema licima lišenih slobode korektan i
- da se slučajevi torture pojavljuju kao pojedinačni i izolovani.

U skladu sa članom 67 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore na sjednici Odbora, povodom razmatranja Godišnjeg izvještaja Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu, učestvovali su: Slavica Rabrenović, generalna direktorica Direktorata za izvršenje krivičnih sankcija u Ministarstvu pravde, Miljan Perović, direktor Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, Dragan Pejanović, sekretar Ministarstva unutrašnjih poslova, Radovan Ljumović, rukovodilac Odjeljenja za analitiku, unapređenje rada i razvoj policije u Upravi policije i Milan Radović, koordinator Programa ljudskih prava u NVO "Građanska alijansa".

Učesnici sjednice bili su jedinstveni u ocjeni da je u proteklom periodu, zajedničkim djelovanjem svih nadležnih organa, postignut značajan napredak u poštovanju ljudskih prava lica lišenih slobode. Nerealizovane su ostale preporuke Zaštitnika za čiju realizaciju je potreban duži vremenski period i značajna finansijska sredstva.

Slavica Rabrenović, generalna direktorica Direktorata za izvršenje krivičnih sankcija u Ministarstvu pravde je ocijenila da je sistem izvršenja krivičnih sankcija u Crnoj Gori značajno napredovao. Prošle godine je usvojen Zakon o izvršenju uslovne osude i kazne rada u javnom interesu, a nedavno Zakon o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti, čime su stvoreni uslovi za poboljšanje stanja u ovoj oblasti i smanjenje prenatrpanosti u zatvorima, kao glavnog problema u zatvorima. Direkcija za uslovnu slobodu značajno je kadrovski ojačana i u njoj rade načelnik i pet službenika. Za razliku od prošle godine kada su izvršene samo tri kazne rada u javnom interesu, ove godine je sa izvršenjem počela 79. kazna rada u javnom interesu. U toku je potpisivanje 30 ugovora sa pravnim licima koja žele da zaposle osuđena lica, odnosno osuđenike koji izdržavaju kaznu zatvora do šest mjeseci. U vezi sa izvršenjem kazne zatvora u prostorijama za stanovanje, saopštila je da će do kraja godine raspisati tender za obezbjeđivanje elektronskih narukvica. Zaključila je da će se svim navedenim aktivnostima značajno smanjiti zatvorska populacija. Podsjetila je da je Akcionim planom za Poglavlje 23 planirana izgradnja zatvora u Bijelom Polju, kao i adaptacija A Paviljona i rekonstrukcija zatvorske zdravstvene jedinice.

Miljan Perović, direktor Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija podsjećajući da je Komentare na preporuke Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu, u junu 2015. godine dostavio članovima Odbora za ljudska prava i slobode u pisanoj formi, saopštio je da je najvažnije istaći da Ministarstvo pravde i Zavod za izvršenje krivičnih sankcija, kao organi izvršne vlasti, uvažavaju preporuke Ombudsmana i u kontinuitetu preduzimaju aktivnosti na njihovoj realizaciji.

Podsjetio je da je 18. jula 2015. godine stupio na snagu Zakon o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti koji je pripreman u saradnji sa ekspertima iz Njemačke i

Holandije i usaglašen sa međunarodnim standardima i da je ovim Zakonom definisano da će nad zdravstvenom službom u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija postojati nadzor u dva koraka. Prvi će vršiti Ministarstvo zdravlja, kako je definisano Zakonom o zdravstvenoj zaštiti i Zakonom o zdravstvenom osiguranju, dok će drugi nadzor vršiti Uprava za inspekcijske poslove. Saopštio je da je ZIKS prije par mjeseci uputio inicijativu Ministarstvu zdravlja da registruje osam zdravstvenih ambulanti (opšte medicine, psihijatrijske i stomatološke) koje funkcionišu u okviru ZIKS-a. S tim u vezi, stručne ekipe Ministarstva zdravlja su bile na terenu, dale preporuke po kojima se postupa i sve ambulante se adaptiraju, pa je Direktor ZIKS-a siguran da će zdravstvena služba Zavoda do kraja 2015. godine biti registrovana u okviru javne zdravstvene mreže. To će omogućiti ljekarima da na recept izdaju lijek zatvoreniku i da ga u slučaju potrebe upute na dalje kontrole i liječenje u javnu zdravstvenu ustanovu. Saopštio je da trenutno rade tri izabrana ljekara i da su u zdravstvenoj službi zaposlili još nekoliko lica, čime je poboljšana zdravstvena zaštita. Prostora za dalji napredak u ovoj oblasti ima, o čemu će voditi računa prilikom planiranja Budžeta za narednu godinu.

Navodeći da je u Izveštaju NPM za 2014. godinu stanje prikazano kakvo je bilo u toj godini, Direktor ZIKS-a je istakao da je važno imati u vidu da je nakon završetka 2014., odnosno početkom 2015. godine počela adaptacija određenih prostorija u **Zatvoru u Bijelom Polju**, čime su skoro sve preporuke Zaštitnika koje su se odnosile na ovaj Zatvor ispoštovane, a one koje nijesu biće realizovane u narednih nekoliko dana, jer su u završnoj fazi radovi na sobi za vjerske potrebe i sobi za bračne posjete. Obezbjede su pristupne rampe na ulazu u Zatvor Bijelo Polje, ali i ispred sobe br. 22 koja je opredijeljena za osobe sa invaliditetom. Takođe, u Zatvoru je određena prostorija za smještaj maloljetnika. U svim spavaonama toaleti su fizički odvojeni.

Za "A" Paviljon **Kazneno- popravnog doma Podgorica**, star više od 50 godina, izdvojili su značajna finansijska sredstva za adaptaciju prostorija, za šta je Predsjedniku Odbora za ljudska prava i slobode i Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore na samoj sjednici uručio foto elaborat. Posebno je važno da su sve te aktivnosti realizovane radnim angažovanjem osuđenih lica uz pomoć njihovih mentora iz ZIKS-a.

U vezi sa preporukama za unapređenje stanja u Kazneno-popravnog domu Podgorica, realizovano je i sljedeće:

- Izvršena je adaptacija bračnih soba br. 1 i 3, kao i opremanje odgovarajućim namještajem;
- Nadstrešnice u paviljonu "C" i zatvoru za žene u potpunosti odgovaraju ljetnjim vremenskim uslovima, a izvršena je nabavka materijala kako bi bile adaptirane za zimu;
- U toku su radovi na izgradnji Maloljetničkog zatvora, a premještanjem maloljetnika iz "F" paviljona isti će biti rasterećen, pa će se stvoriti adekvatni prostorni uslovi; i
- U paviljonu "D", u dvije trećine prostorija ugrađeni su ventilatori, a u toku je postavljanje istih u preostalom dijelu ovog paviljona.

1. jula 2015. godine u ZIKS-u su zaposleni zatvorski policajci, lica usko osposobljena i školovana za te poslove, čime je ispoštovana preporuka da se poveća broj izvršilaca, kako u zdravstvenoj službi, tako i u službi obezbjeđenja. U martu 2015. godine u ZIKS-u su zaposlena tri psihologa, jedan socijalni radnik i jedan forenzički psiholog čime je ojačana služba za tretman.

Preporuka koja se odnosi na usklađivanje broja zatvorenika prema raspoloživoj kvadraturi u **Istražnom zatvoru Podgorica** u potpunosti je realizovana.

U **Zatvoru za kratke kazne Podgorica** realizovano je sljedeće:

- U Zdravstvenoj službi Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija zaposlen je još jedan ljekar opšte prakse;
- U toku je popunjavanje broja izvršilaca u Sektoru obezbijedenja kroz procedure internog oglasa, a u planu je i raspisivanje javnog oglasa;
- U Sektoru za tretman, poslove realizatora tretmana obavljaju dva službenika shodno utvrđenoj sistematizaciji; i
- Osuđena i prekršajno kažnjena lica imaju mogućnost da svoj veš predaju na pranje u vešeraj KPD Podgorica.

Direktor ZIKS-a je izrazio uvjerenje da su slučajevi torture prošlost, jer institucije na svim nivoima rade svoj posao, uz ocjenu da su unutrašnji mehanizmi institucija dovoljno ojačani da se krivično-pravno procesuiraju službenici zbog eventualnih prekoračenja ovlašćenja.

Dragan Pejanović, sekretar Ministarstva unutrašnjih poslova je saopštio da je u cilju poboljšanja uslova prostorija u kojima se zadržavaju lica lišena slobode, Komisija sastavljena od predstavnika više resora obavila vanredni obilazak svih prostorija za zadržavanje, upoznala se sa stanjem i konstatovala šta je neophodno unaprijediti u narednom periodu. Uprava policije je svim centrima i odjeljenjima bezbjednosti dostavila instruktivne telegrame sa konkretnim obavezama i mjerama koje je neophodno preduzeti u cilju ispunjavanja međunarodnih obaveza i sprječavanja torture. Ministarstvo unutrašnjih poslova svakog mjeseca sumira promjene stanja kroz izvještaje Unutrašnje kontrole o postupanjima policije. U tim izvještajima sadržan je i plan budućih aktivnosti. Povećana je transparentnost institucija, čime je značajno unaprijeđeno postupanje prema licima lišenim slobode.

Sekretar MUP-a je istakao da, shodno podacima Unutrašnje kontrole, već nekoliko mjeseci nema slučajeva torture i nehumanog ponašanja. Sprovode se obuke za lica koja dolaze u kontakt sa licima lišenim slobode, a određene su i prostorije za odlaganje predmeta iz krivičnih djela, kako se ne bi stekao pogrešan utisak da su to predmeti koji služe za torturu nad pritvorenim licima. U Prihvatištu za strance već dobri uslovi dodatno su unaprijeđeni i obezbijedena je prostorija za ispovijedanje vjera.

MUP je napravio Plan aktivnosti za ispunjavanje preporuka Evropskog komiteta i Nacionalnog preventivnog mehanizma. U toku 2015. godine realizovaće aktivnosti na zamjeni rasvjete, kao i na uvođenju sveobuhvatnog video nadzora u pojedinim centrima i odjeljenjima bezbjednosti, a u narednoj godini planirane su investicije za pojedine pritvorske prostorije. Vjeruje da će nakon toga biti ispoštovane sve preporuke i Evropskog komiteta i Nacionalnog preventivnog mehanizma.

Radovan Ljumović, rukovodilac Odjeljenja za analitiku, unapređenje rada i razvoj policije je saopštio da je Uprava policije, u okviru svojih ovlašćenja, sve preporuke date u Izvještaju za 2013. godinu ispunila, sem onih za koja nijesu imali finansijska sredstva, koja nijesu ni planirana Budžetom, zbog čega je određene preporuke nemoguće realizovati u kratkim rokovima.

Milan Radović, koordinator Programa ljudskih prava u NVO "Građanska alijansa" je ocijenio da je Godišnji izvještaj NPM-a za 2014. godinu jako detaljan i prikazuje dobar rad NPM tima koji je prilikom obilazaka obraćao pažnju na sve detalje. U posljednje vrijeme ostvaren je značajan napredak u oblasti zaštite od torture, koji se ogleda u sve manjem broju slučajeva zlostavljanja i nehumanog postupanja, kao i u sve većoj otvorenosti institucija i ustanova. Naveo je i da nevladine organizacije formiraju timove koji po ugledu na NPM obilaze ustanove i razgovaraju sa licima lišenim slobode.

Kao negativno, istakao je činjenicu da Nacionalni preventivni mehanizam nema adekvatne prostorije, što je neprihvatljivo i traje već godinama, pa smatra da se ovo pitanje mora što prije riješiti, čemu podršku može dati i Odbor za ljudska prava i slobode. Konstatovao je da je loše što još uvijek postoje prostorije Uprave policije koje ne ispunjavaju standarde po pitanju površine i kubature, kao i da su pojedini centri i odjeljenja bezbjednosti smješteni u dotrajalim zgradama. Dobro bi bilo da Centar bezbjednosti Podgorica bude model po kojem će se rekonstruisati ostali centri i odjeljenja bezbjednosti. Istakao je potrebu obezbijedivanja prostorija za saslušavanje, jer se to sada radi u kancelarijama inspektora. Iznio je preporuku po kojoj zdravstvena služba u okviru ZIKS-a mora biti u okviru Ministarstva zdravlja, a ne u okviru Ministarstva pravde, jer bi u tom slučaju medicinski radnici bili nezavisni u vršenju svojih dužnosti. Saopštio je da je sve manje prekoračenja ovlašćenja, kao i slučajeva torture, ali da je svakako potrebno sprovesti veći broj obuka. Naveo je primjer u kojem je Savjet za građansku kontrolu rada policije utvrdio da su prekršena prava jednom građaninu time što mu u CB Podgorica nije bilo dozvoljeno da obavijesti člana porodice o lišavanju slobode i naglasio da takve situacije ne bi trebalo da se događaju.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je istakao da je za pohvalu stepen ispunjenosti preporuka Zaštitnika kao Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture, uz napomenu da one preporuke koje nijesu realizovane zahtijevaju veća finansijska sredstva. Ocijenio je da je ostvaren značajan napredak u poboljšanju stanja u ustanovama u kojima su smještena lica lišena slobode, kao i odnosu prema ovim licima. U vezi sa činjenicom da u Zavodu "Komanski most" nijesu vršene obdukcije umrlih lica i Preporukom Zaštitnika, Predsjednik Odbora je ukazao da se medicinski i pravni standardi u pogledu opravdanosti vršenja obdukcije ne poklapaju. Ukoliko je pacijent pod stalnim ljekarskim nadzorom i ima dijagnostifikovanu bolest od koje se zna koliko najduže može živjeti, tada, po medicinskim standardima, ne postoji opravdanost za vršenje obdukcije, dok je po pravnim standardima potrebna.

U završnoj riječi, **Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore Šučko Baković** se saglasio sa mišljenjem Milana Radovića da bi zdravstvena služba ZIKS-a trebalo da bude vezana za Ministarstvo zdravlja, uz konstataciju da su zakonska rješenja značajno unaprijeđena. Ukazao je da je stav Komiteta za prevenciju torture (CPT) i Komiteta Ujedinjenih nacija za borbu protiv torture da je institucijama koje u svojoj nadležnosti osim prevencije torture imaju i druge oblasti ljudskih prava, neophodno obezbijediti poseban prostor kako bi se omogućila anonimnost i tajnost pripreme posjeta i aktivnosti NPM-a. Izrazio je očekivanje da će to biti riješeno, kako je i utvrđeno Akcionim planom Vlade za Poglavlje 23 i 24.

U vezi sa nestandardnim predmetima koje CPT konstatuje u svom Izvještaju za 2013. godinu, Zaštitnik je istakao da nema opravdanja da se oni nalaze u prostorijama u kojima se vrši saslušavanje, jer ovi predmeti moraju biti numerisani i skladišteni u posebnoj prostoriji, za šta nije potreban dodatni novac. Istakao je da nema razloga da ova preporuka ne bude odmah ispunjena i da Vlada, odnosno nadležno Ministarstvo o tome obavijeste Komitet za prevenciju torture. Zaštitnik je saopštio da nije upoznat da se planira mijenjati Pravilnik o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode iz 2012. godine, podsjećajući da je Pravilnik upodobljen pojedinim prostorijama koje nijesu ispunjavale uslove u pogledu površine i kubature, a ne propisanim standardima u ovoj oblasti.

Zaštitnik je ocijenio da su komentari Direktora ZIKS-a korektni i prihvatljivi i pohvalio aktivnosti ZIKS-a preduzete na jačanju zdravstvene službe. U vezi sa torturom, saopštio je da ona nikad ne može biti eliminisana u potpunosti, jer postoji i u najdemokratskijim društvima, ali je bitno da nadležne institucije za primjenu zakona, prvenstveno sudovi i tužilaštvo, u skladu sa

standardima CPT-a, preduzimaju djelotvorne istrage kada postoje osnovi sumnje da je bilo zlostavljanja. Podsjetio je na stav Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu da je u situacijama kada postoji sumnja da je bilo torture, teret dokazivanja na državi koja treba da dokaže da nije bilo torture, odnosno da su preduzete sve mjere da do nje ne dođe ili da se otklone posledice. To mora biti naš budući zadatak i institucije zadužene za primjenu zakona dužne su da tako postupaju, zaključio je Zaštitnik.

****

Analitičkim pristupom Godišnjem izvještaju Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu,

komparativnom analizom sa izvještajima Zaštitnika koje je Odbor za ljudska prava i slobode razmatrao u prethodnom periodu i to:

- Posebnim izvještajem o stanju prostorija Uprave policije za zadržavanje lica lišenih slobode (12. oktobar 2011. godine),

- Izvještajem Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore kao Nacionalnog preventivnog mehanizma (NPM) o stanju u Istražnom zatvoru Podgorica (6.jun 2013. godine) i

- Godišnjim izvještajem Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2013. godinu (5. mart 2015. godine),

kontrolnim saslušanjem tadašnjeg direktora Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, na temu "Aktivnosti ZIKS-a u vezi sa nalazima iz Analitičkog izvještaja Evropske komisije i Preporukama Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore sadržanim u Konačnom mišljenju br.84/10 od 29. marta 2010. godine (14. jun 2011. godine),

praćenjem realizacije preporuka Zaštitnika i Zaključaka Odbora putem razmatranja, u skladu sa članom 68 Poslovnika Skupštine, sledećih informacija:

- Informacije o postupanju Uprave policije po Preporukama Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore datim u Posebnom izvještaju o stanju prostorija Uprave policije za zadržavanje lica lišenih slobode iz 2011. godine (6. februar 2013. godine)

- Informacije o realizaciji mjera iz Akcionog plana za unapređenje zatvorskog sistema koju je na zahtjev Odbora, u skladu sa članom 68 Poslovnika Skupštine, dostavilo Ministarstvo pravde (25.septembar 2015. godine) i

- Informacije o postupanju Uprave policije po Preporukama Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore datim u Posebnom izvještaju o stanju prostorija Uprave policije za zadržavanje lica lišenih slobode iz 2011. godine (25. septembar 2013. godine) i

posjetama članova Odbora za ljudska prava i slobode:

- Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija u Spužu (1. novembar 2010. godine),

- Zatvoru u Bijelom Polju (25. februar 2014. godine) i

- Pritvorskoj jedinici Centra bezbjednosti u Podgorici (10. jula 2014. godine),

nedvosmisleno se može zaključiti da je stanje u prostorijama za zadržavanje lica lišenih slobode i u zatvorima značajno poboljšano, kao i odnos službenika prema licima lišenim slobode.

Nadležni državni organi zaduženi za realizaciju preporuka Zaštitnika su, uvažavajući preporuke Ombudsmana, maksimalnim ulaganjem napora i preduzimanjem aktivnosti u velikoj mjeri realizovali preporuke Zaštitnika, izuzev onih za koje su objektivno bili spriječeni- nedostatkom budžetskih sredstava.

****

Upoređivanjem podataka o stepenu realizacije preporuka sadržanih u Izvještaju za 2014. godinu sa preporukama sadržanim u Posebnom izvještaju o stanju prostorija Uprave policije za

zadržavanje lica lišenih slobode i informacijama o postupanju Uprave policije po preporukama Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, uočena su **određena neslaganja u preporukama** koja mogu biti posledica promjene stanja na terenu ili neažurirane evidencije Zaštitnika o stepenu poštovanja preporuka, što iziskuje i pojašnjenje.

Konkretno,

1) UOČENO: U Izveštaju za 2014. godinu Zaštitnik konstatuje da u CB Podgorica nije ispunjena preporuka Zaštitnika- nije obezbijedena potpuna pokrivenost video nadzorom u dijelu hodnika koji vodi iz garaže prema prostorijama za zadržavanje.

I u Godišnjem izvještaju Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2013. godinu navodi se da je, između ostalih, i u **CB Podgorica** potrebno obezbijediti **potpunu pokrivenost video nadzorom** ulaznog dijela hodnika koji vodi iz garaže prema prostorijama za zadržavanje,

a u svim prethodnim Izveštajima Zaštitnika i Informacijama UP o postupanju po preporukama Zaštitnika, Zaštitnik nije navodio ovaj problem za CB Podgorica, već se u Posebnom izvještaju o stanju prostorija Uprave policije za zadržavanje lica lišenih slobode, na strani 21 konstatuje: „U Područnoj jedinici **Podgorica** video nadzor pokriva prostorije za zadržavanje, ulaz u zgradu i hodnik do prostorija za zadržavanje i u potpunosti odgovara propisanim standardima.“

Na strani 28 Posebnog izvještaja o stanju prostorija Uprave policije za zadržavanje lica lišenih slobode, Zaštitnik je preporučio Upravi policije da:

„U područnim jedinicama Bar, Bijelo Polje, Berane, Budva, Herceg Novi i Nikšić, kao i ispostavama Cetinje, Kolašin, Mojkovac, Rožaje i Ulcinj obezbijedi pokrivenost prostorija za zadržavanje (prilaza, hodnika, stepeništa) **sistemom video nadzora po uzoru na Područnu jedinicu Podgorica.**“

2) UOČENO: Na strani 39 Izveštaja za 2014. godinu navodi se da u OB Plav nije obezbijedena potpuna pokrivenost video nadzorom prilaznog hodnika i dijela stepeništa koje vodi do prostorija za zadržavanje, što je prethodno preporučeno u Izveštaju NPM za 2013. godinu,

a na strani 22 Posebnog izvještaja iz 2011. godine se konstatuje: „U Ispostavi **Plav** video nadzor pokriva prostorije za zadržavanje i kompletan prostor ispred prostorije za dežurstvo i do prostorija za zadržavanje, kao i ispred zgrade.“,

pa je upitno da li jeste ili nije obezbijedena pokrivenost video nadzorom navedenog prostora u OB Plav.

3) UOČENO: Na strani 39 Izveštaja NPM za 2014. godinu navodi se: „**Na osnovu izvršenih kontrolnih obilazaka** centara i odjeljenja bezbjednosti Uprave policije radi provjere ispunjenosti preporuka Zaštitnika kao NPM-a, datih u Godišnjem izvještaju NPM-a za 2013 godinu, Zaštitnik konstatuje, da od ukupno 9 datih preporuka, ispunjena je jedna (1) preporuka i to **data CB Berane – okrečene su prostorije za zadržavanje.**“

Pitanje je **na osnovu čega je Zaštitnik utvrdio da je preporuka ispoštovana** s obzirom da po podacima iz Izveštaja za 2014. godinu (strana 10) tokom 2014. godine nije obilazio CB Berane u okviru redovnih, niti kontrolnih posjeta, a pritom se ne navodi ni da li je od Uprave policije dobio taj podatak.

Takođe, upitno je da li je ovaj podatak sa kašnjenjem registrovan i ažuriran od strane Zaštitnika s obzirom da u Informaciji o postupanju po preporukama Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore koju je Ministarstvo unutrašnjih poslova-Uprava policije **19. jula 2013. godine** dostavila Odboru za ljudska prava i slobode, a koja je razmotrena 25. septembra 2013. navodi: „U svim prostorijama je u 2012. godini realizovano higijensko krećenje i osvježavanje prostorija masnim neutralnim bojama.“

****

Nakon razmatranja Godišnjeg izvještaja Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu i veoma sadržajne rasprave Odbor **je jednoglasno** (sa šest glasova „za“) **podržao** Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu i odlučio da predloži Skupštini da, saglasno članu 162 stav 2 Poslovnika Skupštine, usvoji sledeći

ZAKLJUČAK:

1. Prihvata se Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu.
2. Skupština Crne Gore podržava preporuke Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore upućene: Ministarstvu unutrašnjih poslova-Upravi policije; Ministarstvu unutrašnjih poslova- Upravi policije-Prihvatilištu za strance; Ministarstvu rada i socijalnog staranja-Upravi za zbrinjavanje izbjeglica i Centru za smještaj lica koja traže azil; Ministarstvu rada i socijalnog staranja- Zavodu „Komanski most“, a u vezi sa stanjem u: prostorijama za zadržavanje u organizacionim jedinicama Uprave policije - Ministarstva unutrašnjih poslova; Prihvatilištu za strance u Spužu; Centru za smještaj lica koja traže azil u Crnoj Gori-Spuž i Zavodu „Komanski most“ .
3. Skupština Crne Gore izražava uvjerenje da će se kvalitetnom implementacijom Zakona o izvršenju uslovne osude i kazne rada u javnom interesu i Zakona o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti doprinijeti smanjenju zatvorske populacije i prenatrpanosti u zatvorima, kao glavnog dosadašnjeg problema, a na pozitivne pomake ukazuju i podaci po kojima je za razliku od prošle godine kada su izvršene samo tri kazne rada u javnom interesu, ove godine sa izvršenjem počela 79. kazna rada u javnom interesu, kao i da je u toku potpisivanje 30 ugovora sa pravnim licima koja žele da zaposle osuđena lica koja izdržavaju kaznu zatvora do šest mjeseci.
4. Skupština Crne Gore pohvaljuje aktivnosti Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova preduzete na poboljšanju uslova i stanja u jedinicama Uprave policije za zadržavanje lica lišenih slobode i konstatuje da je stanje značajno poboljšano u odnosu na 2011. godinu, kada je Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore u Posebnom izvještaju o stanju prostorija Uprave policije za zadržavanje lica lišenih slobode uputio Ministarstvu unutrašnjih poslova-Upravi policije 17 preporuka.

Takođe, konstatuje se da je kontinuiranim aktivnostima Ministarstva unutrašnjih poslova i Uprave policije od devet preporuka sadržanih u Godišnjem izvještaju Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2013. godinu ispunjena jedna preporuka- okrećene su prostorije za zadržavanje u Centru bezbjednosti Berane i djelimično su ispunjene tri preporuke, i to:

- U Odjeljenju bezbjednosti Ulcinj obezbijeđeno je redovno održavanje higijene u sanitarnom čvoru;

- U Centru bezbjednosti Kotor i Odjeljenju bezbjednosti Ulcinj obezbijeđeno je zaključavanje električnih ormara i

- U Odjeljenju bezbjednosti Danilovgrad djelimično je obezbijeđeno prirodno osvjjetljenje.

5. Uvažavajući Plan aktivnosti Ministarstva unutrašnjih poslova za ispunjavanje preporuka Evropskog komiteta i Nacionalnog preventivnog mehanizma i najavu da će se u toku 2015. godine realizovati aktivnosti na zamjeni rasvjete, kao i na uvođenju sveobuhvatnog video nadzora u pojedinim centrima i odjeljenjima bezbjednosti, a u narednoj godini planirane investicije za pojedine pritvorske prostorije, uz razumijevanje za dosadašnju nemogućnost realizacije svih preporuka prouzrokovanu nedostatkom budžetskih sredstava, Skupština Crne Gore poziva Ministarstvo unutrašnjih poslova i Upravu policije da preduzmu mjere u cilju ispunjenja preostalih neispunjenih preporuka Zaštitnika, kojima se ukazuje da je neophodno da:

- Pravilnik o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode („Sl.list CG”, broj 52/2012) upodobe sa standardima CPT-a;

- u CB Bar, Pljevlja i OB Kotor, Plav, Tivat, Ulcinj i Žabljak prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode upodobe standardima CPT-a u pogledu površine i dimenzija;

- u CB Berane u prostorijama za zadržavanje ugrade česme za vodu za piće sa umivaonikom;

- u CB Podgorica, Berane, Herceg Novi i Nikšić, OB Žabljak, Ulcinj, Plav i Rožaje obezbijedi potpuna pokrivenost video nadzorom nepokrivenih prostora- prilaz prostorijama za dežurstvo, hodnici, stepeništa i dr, i

- u CB Berane obezbijedi vještačko osvjjetljenje hodnika koji vodi do prostorija za zadržavanje.

6. Skupština Crne Gore pozdravlja aktivnosti Ministarstva pravde i Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija preduzete na ispunjavanju preporuka na unapređenju stanja u Istražnom zatvoru u Podgorici, o čemu svjedoče statistički podaci, jer je kontrolnom posjetom u decembru 2014. godine utvrđeno da Uprava ZIKS-a od ukupno 31 preporuke, koju je Zaštitnik 2013. godine uputio Ministarstvu pravde-Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija, nije ispunila samo šest.

7. Skupština upućuje pohvale Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija koji je od decembra 2014. godine ispunio još jednu preporuku koja je prethodno bila djelimično realizovana, tako da su u potpunosti ispunjene sledeće preporuke koje se odnose na Istražni zatvor Podgorica:

- Obezbijeđen je neophodan namještaj, kao i potrebne količine posteljine, dušeka, jastuka i odgovarajući broj utičnica;

- Obezbijeđeni su smještajni uslovi za pritvorenike sa invaliditetom (sanitarni čvor i dr.);

- Obezbijeđeno je adekvatno vještačko osvjjetljenje u sobama, koje omogućava pritvorenicima da čitaju, kao i u sanitarnim prostorijama;

- Obezbijeđena je adekvatna ventilacija sanitarnih prostorija;
  - Obezbijeđeno je funkcionalno i adekvatno sezonsko grijanje soba i samica;
  - U kupatilima je obezbijeđeno adekvatno vještačko osvjetljenje, ventilacija i sezonsko grijanje;
  - U kupatilima su obezbijeđeni svi uslovi za higijensku upotrebu;
  - Obezbijeđeno je kupatilo prilagođeno za osobe sa invaliditetom (koja koriste kolica);
  - Unaprijeđen je kvalitet kuvane hrane;
  - Obezbijeđeni su higijenski paketi shodno Pravilniku o bližem načinu izvršenja pritvora za sve pritvorenike koji za to imaju potrebe;
  - Prostorija za distribuciju hrane redovno se kreči, redovno se održava higijena i zamjenjuje se dotrajali inventar;
  - Obezbijeđeno je higijensko dopremanje hleba;
  - Obezbijeđena je odgovarajuća ishrana u skladu sa vjerskim ubjeđenjima;
  - Uvedena je dnevna evidencija medicinske terapije;
  - Uvedena je posebna evidencija zakazanih specijalističkih pregleda u KBC-u, koja sadrži podatke o realizaciji i okolnostima, razlozima za eventualno odlaganje;
  - U stomatološke kartone uvedena je evidencija o datoj anesteziji;
  - Za pritvorenike-pacijente određen i obezbijeđen je odgovarajući režim ishrane u skladu sa utvrđenom dijagnozom;
  - U zatvorskom bolničkom stacionaru su obezbijeđeni zdravi životni uslovi;
  - O prispjeloj novčanoj pošiljci se odmah obavještava primalac, shodno članu 47 Pravilnika o bližem načinu izvršenja pritvora;
  - Svim pritvorenicima, prilikom prijema u Istražni zatvor, uručuje se primjerak Kućnog reda, na jeziku koji razumiju;
  - Prostorija – prijavnica broj 2 adekvatno je opremljena, i
  - U sobama i samicama upodobljen je broj kreveta prema kvadraturi i standardima Evropskih zatvorskih pravila i odredbama Pravilnika o izvršenju pritvora.
8. Skupština Crne Gore podstiče Ministarstvo pravde-Zavod za izvršenje krivičnih sankcija da preduzmu aktivnosti na realizaciji preostalih šest neispunjenih preporuka Zaštitnika koje se odnose na stanje u Istražnom zatvoru Podgorica i ukazuje na potrebu da se:
- obezbijeđi dosljedna primjena Pravilnika o bližem načinu izvršenja pritvora ili njegova izmjena, kako bi se obezbijeđili adekvatni uslovi da pritvorenici mogu sami da spremaju hranu;
  - obezbijeđe uslovi za redovno pranje i sušenje veša;
  - obezbijeđe posebne prostorije za ispovijedanje vjere i zadovoljavanje vjerskih potreba pritvorenika;
  - ispita eventualni štetni uticaj jonizirajućih zračenja po zdravlje pritvorenika, koje emituju ometači za signal mobilne telefonije;
  - za sve pritvorenike obezbijeđiti propisano trajanje šetnje na otvorenom, od najmanje dva sata dnevno, u prikladnim vremenskim intervalima i
  - obezbijeđe adekvatni uslovi za povjerljiv razgovor pritvorenika sa advokatom.
9. Skupština Crne Gore konstatuje da su Ministarstvo pravde i Zavod za izvršenje krivičnih sankcija, shodno finansijskim mogućnostima, preduzeli aktivnosti i mjere na realizaciji preporuka Nacionalnog preventivnog mehanizma u cilju poboljšanja stanja u Zatvoru za

kratke kazne u Podgorici i od šest preporuka upućenih 2013. godine, dvije su ispunjene u potpunosti:

- obezbijedeni su adekvatni uslovi za smještaj lica sa invaliditetom, koja koriste invalidska kolica (soba, sanitarni čvor, kupatilo i dr.) i

- u sobama je upodobljen broj kreveta prema površini shodno odredbama Pravilnika o uslovima koje moraju zadovoljavati prostorije u kojima se smještaju i koje koriste osuđena lica i standardima Evropskih zatvorskih pravila.

Djelimično su ispunjene dvije preporuke:

- da se obezbijedi dovoljan broj ljekara i

- da se obezbijedi potreban broj izvršilaca u službi obezbjeđenja i službi za tretman shodno utvrđenoj sistematizaciji.

10. Skupština ističe važnim da ZIKS u kontinuitetu preduzima aktivnosti na ispunjenju preporuka, o čemu su obaviješteni članovi Odbora za ljudska prava i slobode Dopisom iz juna 2015. godine, u kojem se navodi da je:

- zaposlen još jedan ljekar opšte prakse,

- u toku interni, a u planu je i raspisivanje javnog oglasa za zaposlenje izvršilaca u službi obezbjeđenja i

- u službi za tretman obezbijeđen broj izvršilaca shodno sistematizaciji.

Skupština konstatuje da je u vezi sa dvije neispunjene preporuke kojima se zahtijeva da

se:

- obezbijede uslovi za redovno pranje i sušenje veša i

- obezbijede posebne prostorije za zadovoljavanje vjerskih potreba osuđenih lica, u Komentarima Direktora Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija na preporuke Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu, dostavljenim Odboru za ljudska prava i slobode ukazano da je obezbijeđena mogućnost da veš predaju na pranje u vešeraj Kazneno popravnog doma Podgorica.

11. Polazeći od preporuka Nacionalnog preventivnog mehanizma u vezi sa stanjem u Kazneno-popravnom domu Spuž, Skupština konstatuje da su preduzete aktivnosti na ispunjenju preporuka, jer:

- je obezbijeđena adekvatna ventilacija u samicama za izvršenje disciplinskih mjera;

- u toku 2014. i 2015. godine, izvršena je adaptacija bračnih soba br. 1 i 3, kao i opremanje istih odgovarajućim namještajem;

- Uprava ZIKS-a izradila je projektni zadatak kojim se predviđa rušenje Paviljona A starog preko 50 godina i izgradnja dva nova objekta u kojima bi bilo smješteno prijemno odjeljenje i trpezarija. U toku su radovi na adaptaciji prostorija za zdravstvenu službu, karantin i dnevni boravak. Uprava ZIKS-a će kroz donacije i IPA fondove pokušati da kandiduje ovaj projekat kako bi se uz sredstva iz kapitalnog budžeta pokušala obezbijediti sredstva za izgradnju novog Paviljona A;

- Nadstrešnice u Paviljonu C i zatvoru za žene u potpunosti odgovaraju ljetnjim vremenskim uslovima, a izvršena je nabavka materijala za njihovo produženje kako bi iste bile adaptirane i za zimski period;

- U Sektoru za tretman i Sektoru obezbjeđenja povećan je broj službenika, ali još uvijek nije izvršeno popunjavanje do broja utvrđenog Pravilnikom o unutrašnjoj

organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Ministarstvu pravde-Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija;

- u toku su radovi na izgradnji maloljetničkog zatvora, a očekivanje je da će premještanjem maloljetnika iz F Paviljona isti biti rasterećen, a primjenom Zakona o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti tj.formiranjem otvorenog odjeljenja riješiće se problem smještaja u Poluotvorenom odjeljenju, i

- U Paviljonu D, u dvije trećine prostorija ugrađeni su ventilatori, a u toku je postavljanje istih u preostalom dijelu Paviljona, čime će se obezbijediti adekvatna ventilacija sanitarnih čvorova u toaletima i prostorijama u kojima je osuđenim licima omogućeno da sami spremaju hranu.

12. U vezi sa neispunjenim preporukama koje se odnose na Zatvor u Bijelom Polju, na koje Nacionalni preventivni mehanizam ukazuje u Godišnjem izvještaju za 2014. godinu, konstatuje se da je u periodu od kontrolne posjete i sačinjavanja Izvještaja do njegovog razmatranja, realizovano sledeće:

- Disciplinske prostorije su renovirane u potpunosti. Otvoreni su prozori koji daju dovoljno dnevne svetlosti, svaka prostorija ima parno grijanje, kao i sanitarni čvor;

- U toku su radovi koji se vrše u cilju adaptacije prostorije u kojoj će biti smješten vešeraj;

- U ovoj organizacionoj jedinici, opredijeljene su dvije prostorije za ispovijedanje vjere i zadovoljavanje vjerskih potreba. Radovi su u završnoj fazi;

- U Zatvoru Bijelo Polje određena je prostorija za smještaj maloljetnih lica. 11. juna 2015. godine u ovoj organizacionoj jedinici boravilo je jedno maloljetno lice koje je bilo smješteno u grupnoj sobi sa punoljetnim licima, s obzirom da je Pravilnikom o bližem načinu izvršenja pritvora predviđeno da maloljetno lice ne smije boraviti samo u sobi, i

- U svim spavaonama toaleti su fizički odvojeni.

13. Skupština Crne Gore ohrabruje Ministarstvo pravde-Zavod za izvršenje krivičnih sankcija i Ministarstvo unutrašnjih poslova-Upravu policije da u narednom periodu, shodno raspoloživim finansijskim sredstvima, nastave sa realizacijom preostalih preporuka Nacionalnog preventivnog mehanizma kako bi se pritvorenim i osuđenim licima obezbijedili što bolji uslovi boravka.

14. Skupština Crne Gore zahtijeva od Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore da prilikom sačinjavanja i podnošenja Godišnjeg izvještaja Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2015. godinu prikaže u kom stepenu su ispoštovane preporuke Zaštitnika sadržane u Godišnjem izvještaju Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu i preostale nerealizovane preporuke iz Godišnjeg izvještaja Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2013. godinu.

15. Skupština Crne Gore će preko nadležnog Odbora za ljudska prava i slobode, u okviru kontrolne i nadzorne uloge, pratiti realizaciju preporuka Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore upućenih nadležnim državnim organima, a sadržanih u Godišnjem izvještaju Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu.

Za izvjestioca Odbora na sjednici Skupštine određen je poslanik Zoran Miljanić, član Odbora.

PREDSJEDNIK ODBORA
dr Halil Duković